

IV.A.7.6.

AMIKOR AZ ORSZÁGOT VÉDENI KELLETT... - HARCMODOR

1. GYŰJTEMÉNY

Olvassátok el a szövegeket!

Készüljeteek kiselőadáással!

A csoport

A MONGOL BIRKÓZÁS

A mongoloknál a szabad fogású birkózás nemzeti hagyománya évszázados múltra tekint vissza. A férfiak körében a legelterjedtebb sportág, szabadidejükben a mongolok szívesen mérkőz össze egymással erejüket, és bárhol vannak, egy-egy rövid birkózóversenyre mindig akad idejük. Dzsingisz kán idején, a tizenharmadik században a nagy birkózó versenyek még sokszor halálos kimenetelűek voltak. A győzteseket nagy tisztelet övezte. Mára ez már sporttá szelídült, kialakult szabályok szerint mérkőznek meg a versenyzők. Legrangosabb megmérettetésük a NÁDAM idején van, amelyet az ulánbátori Központi Stadionban, mindig telt házzal tartanak meg évente. Az ilyenkor távol maradó férfiak többsége a fővárosban televízióból nézi végig a mérkőzéseket. Vidéken általában a helyi versenyeken személyesen jelen vannak.

Az iráni mongolok krónikásától tudjuk, hogy már Dzsingisz kán fia, Ögödaj is igen szerette a birkózást (amit mongolul böh barildahnak neveznek, böh: erős, tartós, birkózó, barildah: egymást fogni), és hallván a híres perzsa birkózókról, elhozatta Filét, Hamadán bajnokát, hogy megmérkőzzön a mongol bajnokkal. Mikor pedig sikerült azt legyőznie, jutalmul egy „holdarcú” lányt kapott.

A mongol birkózásban – amelyben a mongolok testi erejüket, erőnlétüket próbálják ki – nincs kötött időtartam. A verseny bírái csak akkor vetnek véget neki, ha az több óra hosszat elhúzódik. Nem ismert a súlycsoportonkénti elkülönítés és a korhatár sem, bárki birkózhat bárkivel, a párokat kisorsolják. Nincs külön birkózópálya, az ellenfelek hagyományos öltözetben jelennek meg: a fejükön gombos végű süveg van – ezt birkózás közben az edzőnek adják –, a testükön ujjast és a mellén nyitott, csak a hátat fedő, a hason összekötött, többnyire bőrből készült mellényt viselnek. (A hagyomány szerint a mellény azért hagyja a mellet fedetlenül, nehogy a harcias nők becsempészhesék magukat a férfiak közé.) A mellény színe általában kék, de némely népcsoportnál zöld vagy fehér is lehet. A mellényhez rövid, piros nadrágot viselnek. A lábukon bőrből készült mongol csizmát hordanak, amelynek a szárát átkötik, és a csizma fejét csúszáságtól kötésekkkel látják el. A versenyek alkalmával mindenkinek saját meze van, s ezt nem szabad elcserélni.

A mérkőzés helyszínén a különösen megtisztelni kívánt vendégek helye az északi oldalon van, esetleg hosszú, nyitott sátorban. Keleten jelölik ki az edzők (dzaszúl) és a segítők (hajávcs), valamint a várakozó birkózók helyét. Délen állítják fel a döntőbírák (hölijn dzajszan) sátrát. A verseny előtt a dzaszúlok rögtönzött versekben dicsérik versenyzőiket, felsorolják nevüket, érdemeiket:

Nádomunk bajnoka,
deli, ifjú győztes,
ünnepünk vigasságát
végtelen boldoggá tevő,
a sokaságból kiemelkedő,
minden mongolok közt híres,
a sokaságot megörvendezettető...

(Birtalan Ágnes fordítása)

A dicsérő bemutatkozás után a versenyzők állva küzdenek egymással, menet közben a dzaszúl buzdítja, szidja, tanácsokkal látja el tanítványát. Az a vesztes, akinek a könyöke, térde vagy a feje a földet éri. A vesztes (unasan: bukott) megoldja mellényének a madzagját, a győztest – jobb karja alatt átbújva – megkerüli, és tenyerével könyökét megérinti, hogy így adja meg neki a tiszteletet. A győztes felveszi a süvegét, balról jobbra körbejárja a kitűzött zászlót, és eljárá győzelmi „sastáncát”.

A birkózás, az íjászat és a lovaglás mellett egyike a „férfiak három mulatságának”, a nádornak. A mongolok nemzeti ünnepükön nyitják meg azt a háromnapos versenysorozatot, amely Dzsingisz kán óta napjainkig a leglátványosabb, legnépszerűbb sportbemutató, s amelynek fénypontja az országos birkózóbajnokság megrendezése.

A különböző győzelmeknek különböző nevei vannak. A megyei, illetve országos versenyeken az ötször vagy hatszor verhetetlent sólyomnak hívják. Aki hetedszer is győz, az az elefánt.

A kilencszer győző az oroszán címet kapja. Az a versenyző, aki már egyszer elnyerte az oroszán címet, legközelebb „bajnok” lesz. A többszörös országos bajnok elnevezése: verhetetlen bajnok. A verhetetlen bajnokokat olyan köztisztelet övezi, mint a világ nyugati felén a futballsztárokat.

B csoport

A BIRKÓZÁS

Két résztvevő közötti vetélkedés, mely arra irányul, hogy egyikük akaratát fizikai eszközökkel a másikra kényszerítse. A küzdelem során nem szabad ütni, eszközt használni, a másiknak sérülést okozni; fogásokkal, az ellenfél testrészeinek megragadásával kell elérni a győzelmet.

Alapvető, játékos mozgás és harc, elsősorban fiatal korban, ösztönösen igényelt és nagyon kedvelt játék, melynek nyilvánvaló, testfejlesztő és sportértékei miatt sportszerű formái is kialakultak. (Az ösztönösségre utal, hogy a birkózás szinte minden fiatal emlékszállatnál megfigyelhető, a felnőtt korra való felkészülés, a serdülő kori rivalizálás során.) A birkózás fogalma mélyen beivódott a társadalom köztudatába, amiről számtalan, átvitt értelemben is használt szófordulat tanúskodik: „megbirkózik” a feladattal, az egyik futball csapat „két vállra fekteti” a másikat, „porondra” lép, „legyűri” a nehézségeket, „öltre mennek, hajba kapnak” stb.

A birkózás formái

Számtalan válfaja ismert, a letámasztott könyökkel egymás tenyerét markoló és az ellenfél karját lenyomni igyekvő szkanderezőktől a birkózás határán már túllépő verekedésig: a pankrációnig. Az akarat rákényszerítése sokféle szabály szerint történhet, a földre rajzolt körből való kitaszítástól (szumo), az ellenfél felemelésén (grundbirkózás) át a két vállra fektetésig, vagy a feladás kikényszerítéséig.

Öltözet szerint

Öv-kabát (belt and jacket) birkózásnál a versenyzők dolgát megkönnyíti, hogy deréktól felfelé egymás ruháját, derékövét is megragadhatják (szambó, kurash). Megragadásos (catch-hold) birkózásnál az egész testet ruha fedi, azaz a kabátot és nadrágot is meg lehet fogni (judo, jiu jitsu).

A meztelenül (testhezálló mezben vagy kisanadrágban) végzett birkózásban a ruha megfogása tilos.

Az erő kifejtés iránya szerint

E szerint is lehet csoportokat felállítani, de ezek gyakran keverednek:

A **könyökre támasztott** kéz ledöntése (arm-wrestling, szkander), karbirkózás.

A **kimozdításos** (break stance) birkózásban az erő kifejtés az ellenfél elmozdítására, alaphelyzetéből való kimozdítására irányul (körből való kilökés vagy ledöntés: sumo, állóhelyzetből levétel: kurash).

A **ledöntéses** (toppling) birkózásoknál a cél az ellenfél földre vitele. Ilyen volt az előzőeken kívül az ókori olimpiák pentatlon birkózása is.

A **tusra menő** (pin-fall) birkózásban az győz, aki ellenfelét a hátán (két vállán) leszorítja. Ez a mai sportszerű birkózások alapja.

Az alávetéses (submission) birkózásban az ellenfelet kényszeríteni kell, hogy a küzdelmet feladja.

Látható, hogy a birkózás-fajták között átmenetek lehetségesek. A judóban például a nagyívú, hirtelen dobás-levitel, a leszorítás, a feladásra kényszerítés, a sumóban a levitel és kilökés egyaránt a győzelem elérésének eszköze lehet.

Fentiekben belül ezerféle formája létezik a birkózásnak, amelyek egymástól függetlenül alakultak ki a népek körében (Iránban például legalább harminc egymástól különböző, népi formáját gyakorolják). Ezek közül legismertebbek a skót ledöntéses, a svájci tusra menő, a török olajbirkózás, a mongol sasbirkózás, a magyar baranta és a kunsági derékhúzás, lovasbirkózás.

A birkózás számtalan tréfás változata is előfordul, mint az iszapbirkózás.

C csoport

SPORTSZERŰ BIRKÓZÁS

Két formája a legismertebb: a szabadfogású és a kötöttfogású birkózás. (A judót nem szokták a birkózások közé sorolni, pedig az egyik legnyilvánvalóbb fajtája, ezért most mi is eltekintünk tőle.) Mindkettőnél cél az ellenfél két vállra fektetése, vagy a pontozók által értékesebbnek tartott, a szabályokban rögzített fogások végrehajtása. Ütni vagy rúgni nem szabad.

Szabadfogásban az egész testen lehet fogást végrehajtani, és a láb cselekvő használata, azaz a lábkulcs vagy a gáncs megengedett.

Kötöttfogásban csak derék felett lehet megfogni az ellenfelet, és gáncsolni sem szabad. A versenyzők puha cipőt és testhezálló mezt viselhetnek, alatta alsónadrággal, a nőknél esetleg pólóinggel. Nem hordhatnak gyűrűt, fülbevalót, a hosszú haját fel kell kötni, a körmöket rövidre kell vágni. A sportszerű birkózást nők is végzik, ők a szabadfogás szabályai szerint küzdenek. Nem szabad veszélyes vagy fájdalmas fogásokat alkalmazni, és minden sportszerűtlenség tiltott (harapás, karmolás, fül vagy hajhúzás, és természetesen az ütés és rúgás is).

A versenyzőket súlycsoportokba sorolják. Ezeket a nemzetközi versenyek számára a nemzetközi szövetség előírásai tartalmazzák, de a nemzeti szövetségek egyes versenykiírásokban ettől kisebb mértékben eltérhetnek. A súlycsoportok időnként változnak, ahogy egyes fogásokat is hol megengednek, hol nem.

Akciók pontozása: A szőnyegen végrehajtott akciókat a mérkőzésidő korlátozása óta 1-5 pont között díjazták. A mérkőzés végén a győzelem arányától függően 0, 1, 3, 4 pozitív pontot lehet kapni. Kétvállas győzelem 4: 0. Technikai tus 10 pont különbségnél, ha az ellenfélnek nincs akciópontja 4: 0, ha van 4: 1 hasonlóan a leléptetéshez. Pontozásos győzelemnél, ha a vesztesnek nincs akciópontja 3: 0, ha legalább 3 pontja van 3: 1. Bírói döntéssel hozott győzelemnél 1: 0, ha az egyik versenyzőnek sincs akciópontja. Pontegyenlőség esetén vagy 3 akciópont hiányában két perc hosszabbítás következik.

A korosztályok (gyermek, diák, serdülő, ifi (kadet), junior, felnőtt, veterán) szerint változnak a súlycsoportok és – némileg – a szabályok is. (A gyereknél a veszélyesebb fogások, dobások tiltottak.)

Súlycsoportok különböző korosztályokban 2001-től:

Felnőtt férfiak: 55, 60, 66, 74, 84, 96 és 120

Felnőtt nők: 48, 51, 55, 59, 63, 67, 72 kg (Olimpián: 48, 55, 63, 72)

Juniorok (18-20 évesek): 50, 54, 58, 63, 69, 76, 85, 97, 120

Ifjúságiak (16-17 évesek): 42, 46, 50, 54, 58, 63, 69, 76, 85, 100, +100

Serdülők (14-15 évesek): 32, 35, 38, 42, 47, 53, 59, 66, 73, 85, +85

Diák I. (12-13 évesek): 29, 32, 35, 38, 42, 46, 50, 55, 61, 68, 75, +75

Diák II. (10-11 évesek): 24, 26, 28, 31, 34, 37, 41, 45, 50, 55, 60, +60

A veteránoknál: 58, 63, 76, 85, 97, 130 (női súlycsoportok jelenleg nincsenek)

A veterán korosztályok: A: 35–40, B: 41–45, C: 46–50, D: 51–55, E: 56 felett

A mérkőzés ideje is változó, jelenleg jellemzően 3x2 perces menetekből áll.

Minden menet után eredményt hirdetnek, és aki két menetben győz, már megnyerte a meccset. Döntetlen esetén a hosszabbításban elért első értékelhető fogást végrehajtó nyer. Manapság érdekes fejlemény, hogy a menet egyperces eredménytelen állóharca után sorsolással (korong feldobással) döntenek el, melyik versenyző menjen alárendelt helyzetbe, majd, ha a felülre kerülő így sem tud akciót végrehajtani, ő kerül alulra: kötöttfogásban térdelő támaszba, szabadfogásban féltérdre. Kötöttfogásban ilyenkor a felül levő az alul levő derekát támadhatja, míg szabadfogásban a lábán kereshet fogást. Ezen szabályok nem örökéletűek, gyakran változnak, csak a birkózás lényege marad.

D csoport

A BIRKÓZÁS TÖRTÉNETE

A birkózás eredete visszanyúlik az emberiség őskorába. A birkózás küzdősport, eszköz nélkül vívott test-test elleni küzdelem, melynek fő célja az ellenfél két vállra történő leszorítása. Természetesen a sportág fejlődésével, szabályok közé szorításával már a fogásokkal (dobásokkal) kiharcolt fölény is elegendő a győzelemhez.

Történelmi áttekintés:

Az őskori vadászó, halászó, gyűjtögető életmódot folytató ember mindennapi életében a birkózás az eszköze volt az embercsoportok egymás elleni küzdelmének. A jobb vadászterületekért vívott küzdelemben, ha a fegyvereiket már nem volt módjuk használni, pusztán kézzel kellett az életükért harcolni. A csoporton belüli vezető szerepért is feltételezhetően eszköz nélkül vívott küzdelemmel (birkózással) történhetett a kiválasztás, mert a közösség a saját jövője érdekében nem engedhette meg azt, hogy a fennmaradáshoz szükséges fiatal tagjaiból szükségtelenül egyet is elveszítsen. A növénytermesztés és állattartás kialakulása magával hozta a letelepülést, és kialakultak a nagy folyók melletti ókori kultúrák (Nílus, Mezopotámia, Jangce). Az osztálytársadalom kialakulásával létrejött az uralkodó hatalmának fenntartása, a katonai réteg. Itt jelenik meg a birkózás már szabályok közé vont sportként, a kiképzés szerves részeként az elsők között az atlétikával (futás, dárdavetés stb.) együtt. Az egyiptomi birodalom idejéből feltárt sírkamrában egy jómódú kereskedő életének jelenetei megdöbbentően magas technikai tudásról árulkodó birkózást mutatnak. Az egysíkú ábrázolásokkal olyan kombinatív birkózást láthatunk a sírrajzokon, ahol 450 különféle fogás végrehajtását mutatják be. A jelenlegi modern szabadfogású birkózás is ugyanilyen technikai fogásrepertoárt alkalmaz. Az ókori versenyeket a fáraó és udvara szórakoztatására szervezték. Céljuk az egyiptomiak felsőbbrendűségének bizonyítása volt, ugyanis legtöbb esetben núbiai, líbiai, szudáni ellenfelekkel küzdöttek, és mivel magas színvonalon birkóztak, az esetek többségében győztek is. Az ókori görögök által létrehozott olimpiai versenyek első sportágai közé tartozott a birkózás. Az ellenfelek olajozott testtel, ruha nélkül küzdöttek egy homokkal borított küzdőtéren. A versenyek színvonala folyamatosan emelkedett, mert a városállamokban külön iskolák szerveződtek a birkózók képzésére. Hérodotosztól származik ez a mondás: „Birkózás nélkül nem lehet kecses (jó alkatú) ifjakat nevelni.” A fiatalokat anatómiai alapon is szelektálták, mely során a szülők, nagyszülők alkati adottságait is felmérték. A legeredményesebb bajnokok közé tartozott a korintoszi Milon, aki három egymás utáni olimpián is győztes volt. Azt regélték róla, hogy olyan erős volt – győzelme alkalmával úgy ünnepelt –, hogy pusztán kézzel ölt meg egy bikát, megsütötte, és egymaga el is fogyasztotta. Szókratész, a filozófus is eredményes birkózó volt, amely bizonyítja a sport magas társadalmi presztízsét. A görögök a birkózást a katonai kiképzés részeként kezelték, melynek következtében magas fokú fizikai és lelki erőre tettek szert. Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint Miltiádész spártai király és 300 hős katonája, akik napokig tartották fenn a perzsa hadsereget a szalamiszi szorosban életük feláldozása árán is. Az ókori olimpiai játékok fejlődésével a birkózás is több szakágra oszlott. Kialakult a **pankráció** (www.klte.hu/~nemethl/wwf.htm), amely sok esetben életre-halálra szóló küzdelemmé vált. Beépült az atlétikába is, a pentatlon ötödik számaként. A magas színvonalú görög birkózás a római kor-

ban cirkuszi gladiátori véres küzdelemmé silányult. A középkor folyamán a lovagi nevelés részeként a birkózás jelentős szerepet töltött be a katonáskodó ifjak életében. A magyar kalandozások során Botond mondájában a kis termetű, de roppant erős magyar vitéz birkózásban győzi le a görög óriást. A királyi udvarok szórakoztatására is rendeztek küzdelmeket. Mátyás király udvarában egy lovagi ünnepség alkalmával küzdött meg az itáliai Galeotto Marcio és egy magyar ifjú lovag.

Népi birkózások a világban

Nem csak az uralkodó osztályok szórakoztatását és katonai céljait szolgálta a birkózás. Birkózott szerte a világon a köznép is. Ezeket összefoglaló néven népi birkózásnak nevezzük. Európában még manapság is dívik a török olajbirkózás, melynek óriási népszerűsége van, és komoly díjakért, pénzjutalmakért folynak a küzdelmek. Svájcban a Sving elnevezésű birkózás vonz sok ezres nézősereget, a fődíj egy bika. Mindenki számára ismert a sumo (www.hszk.bme.hu/~bb042/hun/linkek.htm), a japánok népi birkózása, amelyben óriási súlyú versenyzők küzdenek sajátos szabályok között. A mongol sas birkózás sokak számára ismert, főleg a Mongóliáról szóló útifilmekből. A belső-ázsiai török eredetű népeknek (kazah, kirgiz, üzbég stb.) megvannak a saját szabályai szerinti népi sportjuk, güres néven. A kaukázusi népeknél is óriási nimbusza volt és van. A győzedelmes birkózó „dzsigit”-ként népszerű hős még napjainkban is (Dzsigit a magyar vitéz megfelelője). Fekete-Afrika törzsi népei még a századunk közepén is rendeztek ünnepségek keretében nagylétszámú versenyeket. Észak-Amerikában a préri indiánjai (sziúk, dakoták) is előszeretettel harcoltak saját szabályaik szerint, küzdelmeiket Manitunak ajánlva. Az Egyesült Államokban alakult ki az angolszász betelepülők által művelt „fogd, ahol éred” népi játék, amelyet az iskolákban jelenleg is művelnek folk stail néven. Hazánkban a „botbirkózást” a pásztorok művelték, az „öltre” birkózás volt a legismertebb.

A birkózás közelmúltja

Az ipari forradalom után a nép szórakoztatására cirkuszi birkózásként lép át modern korunkba ez a sport, amelynek jeles magyar képviselői voltak a Cája testvérek. Coubertin báró kezdeményezésére felélesztett újkori olimpiai játékokkal kezdődött a sportág újjászületése.

A szabályok a birkózás fejlődésével ezt követve folyamatosan változtak. Az első olimpiákon a kétvállas győzelem elérésével ért véget a küzdelem. Így fordulhatott elő, hogy az 1912-es olimpián 11 órán keresztül tartott a bajnoki címért vívott harc. Természetesen ezután már időkeretbe szűkítették a küzdelmet, és a végrehajtott akciókat pontokkal értékelték. Ebben az időszakban vált ketté a versenybirkózás **kötöttfogásra** (amelyet görög-római birkózás néven is neveznek) és **szabadfogásra**.

A mai birkózás fejlődésének élen járó szerepe volt századunk első felében az európai sportágtörténetben. A skandinávok az 1920-as, 1930-as években főleg kötöttfogásban a világ legjobbjai voltak, míg szabadfogásban az USA versenyzői képeztek jelentős erőt a törökökkel együtt. 1952-ben megjelentek a Szovjetunió versenyzői, és ettől kezdve mindkét fogásnemben eredményeik alapján meghatározóvá váltak. A népi birkózások mozgásanyagát beépítve felkészülésükbe, forradalmasították főként a szabadfogást. Olyan kis népek sportolói váltak meghatározóvá a szovjet csapatban, mint például az északi oszétok. Így fordulhatott elő, hogy a barcelonai olimpián (1992) (makosteszta.sote.hu/~kataca/sport/olimpia/olimpia-1992.html, www.szikszi.hu/isk/gszi/tranzit/ut/olympic.html) az oszét származású Fadzejev, Kadarcev és Khabelov három aranyérmes szerzett a FÁK országai néven szereplő volt szovjet csapat részére. Az oszétok a magyar jászok kaukázusi testvérei, akik a tatárjáráskor húzódtak a Kaukázus hegyei közé. Létszámuk 800 000 fő körüli, a birkózás náluk iskolai alapsportág. Nagy hagyományokkal rendelkezik ilyen téren Irán, Japán, Németország, Bulgária, Lengyelország és hazánk. Ez meglátszik az eredményességen is. www.sulinet.hu/eletmod/sport/btortene.htm - 15k

E csoport**A MAGYAR BIRKÓZÁSRÓL**

A mai birkózás alapjait francia mesterek tették le ugyanúgy, ahogyan vívásban az olasz mestereké volt az úttörő szerep. Kemény Ferenc révén elsők között csatlakoztunk az újkori olimpiák mozgalmához, amely erre a sportágra is jelentős hatást gyakorolt. A múlt század végén elsősorban nehéz fizikai munkát végző mesterlegények közül kerültek ki a sportág művelői, de a századunk közepéig is ők adták a birkózás derékhadát (vasmunkások, hentesek, szállítómunkások stb.). Az első jelentős szakosztályok Budapesten: UTE, MTK, FTC, MAC. Vidéken elsősorban a vasutas szakosztályok, mint a debreceni, szegedi, ceglédi VSC voltak a legjelentősebbek. A sportággal foglalkozók tehetsége, szorgalma révén a magyar versenyzők a sportág élvonalához tartoztak a 20. században. Hazánknak és a sportnak múlhatatlan dicsőséget szereztek olimpiai bajnokaink:

Magyar olimpiai aranyérmek a sportágban

Weisz Richárd: IV. London, 1908
 Keresztes Lajos: IX. Amszterdam, 1928
 Lőrincz Márton: XI. Berlin, 1936
 Zombori Ödön: XI. Berlin, 1936
 Kárpáti Károly: XI. Berlin, 1936
 Bóbis Gyula: XIV. London, 1948
 Hódos Imre: XV. Helsinki, 1952
 Szilvásy Miklós: XV. Helsinki, 1952
 Polyák Imre: XVIII. Tokió, 1964
 Kozma István: XVIII. Tokió, 1964 és XIX. Mexikóváros, 1968
 Varga János: XIX. Mexikóváros, 1968
 Dr. Hegedűs Csaba: X. München, 1972
 Kocsis Ferenc: XXII. Moszkva, 1980
 Növényi Norbert: XXII. Moszkva, 1980
 Sike András: XXIV. Szöul, 1988
 Farkas Péter: XXV. Barcelona, 1992
 Repka Attila: XXV. Barcelona, 1992
 Majoros István: XXVIII. Athén, 2004

F csoport**a)****A BARANTA (BÖLLÖN) TÖRTÉNETE**

A magyar harci alkalmazások első képviselőit az évezredekkel korábban élt népeknél kell keresnünk. A baranta esetében ez azt jelenti, hogy minden információ, amit a történetírás és a régészet a rendelkezésünkre bocsát ezekkel a népekkel kapcsolatban az a magyar kultúrát, ezen belül a magyar harci kultúrát gazdagítja.

Szűkebb értelemben a baranta a IX. század és a XX. század között élt magyarság harci kiképzési formáira épülő fegyveres- és pusztakezes harcművészeti irányzat. Jelentős szerep jut a Kárpát-medencei mozgásanyag mellett a feltételezett vándorlási területeken alkalmazott harci eljárások, a hasonló életmódközösségeket felépített népek (szkíták, hunok, avarok, türkök, onogorok, kazakok) harci és kiképzési kultúrája.

A baranta (böllön) mozgásanyagának visszafejlesztésében nagy szerepet játszottak a Habsburg uralkodók birkózást, ökölharcot, vívást, íjászatot, lovaglást tiltó vagy korlátozó törvényei. A mozgáskultúra nagy része így csupán harci táncokban, a pásztor életmódban, vívókönyvekben és művészeti ábrázolásokon maradt meg. A baranta szó elsősorban az ország olyan nyugati és déli peremvidékein maradt

fenn, ahol a lakosság összetétele a kezdetektől fogva magyar volt (Somogy, Ormánság, Göcsej, Órség). A szépirodalomban a legtöbb alkalommal Kodolányi János műveiben találkozhatunk vele.

A szó jelentése: harcra, hadjáratra való felkészülés, törvényesen alkalmazható erőszak, az erőszak alkalmazása. A kunoknál zsákmányszerző utat jelent. A baranta a magyar történelem kezdeti időszakában élő azon szabad jogállású tagjaitól származik (fejérek), akiknek kiváltsága és egyben kötelezettsége volt a hadakozás. A hadi csoportosulások felkészítői és vezetői rendeletekben szabályozták az egyének és a csoportok hadi felkészítésének rendjét. Mindez azt jelenti, hogy a magyaroknak jelentős nagyságú csoportjai vállalták évszázadokon keresztül az életmódszerűen a harci szolgálatot, a kiképzést, a harci tudásanyag szellemi és fizikai fejlesztését, továbbadását.

A barantában három kiemelkedő időszakot különböztetünk meg: 1. A vándorló állam időszaka, 2. Az Árpádok időszaka, 3. A végváriak időszaka.

A XVI. század elejétől megindul a magyar kultúra kettéválása. Ettől az időszaktól fogva a népi kultúra őrzi csak tovább a magyar sajátosságokat. A nemesi kultúra (a harci kultúrát, mozgásos kultúrát is beleértve) egyre inkább nyugati jelleget ölt. Az ezt követő időszakokban már egyre inkább a társadalom perifériájára sodródik a harci jellegű tudásanyag.

A magyar harcművészet újjáélesztésére több kísérlet is történt. A két világháború alatt magyar katonatisztek állították össze az első komoly anyagot, amellyel a legénység harci képzettségét és nemzeti hagyományokhoz való ragaszkodását akarták előmozdítani. Az 1960-as években szintén több próbálkozás történt az egységes mozgásanyag és harci szemlélet kialakítására, de a távol-keleti irányzatok előretörésével és népszerűségével ez a törekvés nem tudta felvenni a harcot. A 80-as években egyes műhelyekben komoly kutatómunka alakult ki, amelynek a hatására 1993-ban az akkori Kossuth Lajos Katonai Főiskolán lefektették a sportág alapjait. 1997-ben létrejött a Baranta Szövetség. 1998-ban rendezték az első magyar bajnokságot. A sportág fejlődésében fontos szerepet játszottak azok a mongol, kazah tanulmányutak, amelyet a sportág kutatói és segítői tettek meg az elmúlt évtizedben, valamint azok a mongol és török oktatók, aki a közép-ázsiai fogáskészletekkel bővítették a baranta tárházát.

Jelentős előrelépést jelentett dr. Harnos Imre 10 danos stílusalapító nagymester látogatása is, melynek következtében a vezető magyarországi Zen Bu Kan Kempo Egyesületek jelentős része Baranta szakosztályokat indított. 1999-ben alkották meg az első Fokozat- és vizsgaszabályzatot. A barantázók ősi magyar állatneveket (az állat ereje szerint) kapnak a teljesített vizsgák alkalmával (Borsuk / borz, Burk / farkas, Bars / párdúc, Kaplony / tigris). A baranta az összetett képességű harcos lehetőségeit vizsgálja, ezért ugyanakkora hangsúlyt fektet a távra ható, a vívó fegyverekre, mint a közelharcra és a pusztakezes megoldások alkalmazására. Egy oktatói vizsga megszerzéséhez 34 különféle vizsgaelemből kell teljesíteni a megszabott minimum szinteket a vizsgázónak.

A baranta szó jelentése

Ma a baranta az önálló magyar harci irányzatot jelenti. A szó eredeti jelentése: harcra, hadjáratra, rajtaütésre való felkészülés. A környező országokban rablást, fosztogatást jelent. A kaukázusi népeknél a konfliktusok erőszakos, de vér nélküli elintézési formáját vagy harci vetélkedőt jelképez. A baranta véráldozat nélküli jogos zsákmányszerzést is takarhat. A tradicionális magyar harcművészetet barantának nevezzük, amíg csupán versengésről, felkészülésről, békeidőszakon belüli gyakorlatozásról szól. Az ellenség megsemmisítésére való törekvés esetén böllönnek nevezzük. A felkészítés során a böllön jellegű elemeket elsősorban hivatásos katonák és oktató szintet elért barantázók sajátíthatják el.

A baranta a történelmi magyar harci testkultúrából származó mozgások összegyűjtéséből létrehozott harcművészeti stílus, mely végleges formáját – a folyamatban lévő kutatások miatt – még nem nyerte el.

A baranta ma

A mozgásanyag kialakításában fontos szerepet játszanak a régi harci fegyveres és eszközös táncok. A harc teljes vertikumával foglalkozik, a nagy távolságra ható hagyományos fegyverektől a közvetlen közelharcig. Lovas és gyalogos szakágakra oszlik. Mindkét szakág 10-10 versenyszámban méri össze a képességeit. A legfontosabb fegyverek: íj, szablya, kard, rövid és hosszúbot, lándzsa, kopja, fokos, pajzs,

csatabárd, ostor, hajtófegyverek, kés. A pusztakéz alkalmazása során megkülönböztetnek kultikus birkózást (övbirkózást), valamint ún. harci birkózást (böllön). A pusztakezes technikák jellemzője, hogy a küzdelmet befejező feszítő, fojtó mozdulatok legtöbbjét már álló helyzetben kialakítják, a földharc során már csak szorosabbra fogják. A lóval való együttműködés egy olyan fokát követeli meg a lovasoktól, ahol a ló irányítását, harci alkalmazását kényszerítő eszközök nélkül (lószerszám) kell végrehajtani.

A baranta fontos sajátossága a speciális nevelési és közösségformálási rendszer, amely a hagyományos magyar életfilozófián és szimbólumrendszeren alapszik, ma 34 helyszínen közel 1500 fő foglalkozik Magyarországon barantával. Létszámuk folyamatosan bővül nemcsak az anyaországban, de a történelmi magyar lakta területeken is.